27

# DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA
DE
# MECHANICA OPERANDI RATIONE MEDICAMENTORUM SIC DICTORUM ALTERANTIUM.

Quam
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
*SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,*
**DN. FRIDERICO WILHELMO,**
ELECTORAT. BRANDENB. HÆREDE, &c. &c.
CONSENSU ET AUTORITATE
GRATIOSISSIMÆ FACULTATIS MEDICÆ,
PRÆSIDE
**D. FRIDERICO HOFFMANNO,**
Medic. ac Philoſ. Natur. P. P. Medico Electorali
Aulico, Facult. Med. h. t. Decano,
*DN. PATRONO AC PROMOTORE SUO ÆSTUMATISSIMO,*
PRO GRADU DOCTORALI
SUMMISQVE IN MEDICINA HONORIBUS ET PRIVILEGIIS RITE AC LEGITIME IMPETRANDIS,
*IN AUDITORIO MAJORI*
d. XXVI. Octobr. M DC XCVIII. horis ante & pomeridianis
Publico Eruditorum examini ſubjicit
GODFRIED WILHELM Müller/Brega Sil.

---

*HALÆ*, Typis CHRISTOPH. ANDREÆ ZEITLERI. Acad. Typogr.

§. I.

SApientisſime divus *Hippocrates libro de morbis popularibus* nos hortatur medicamentorum naturas addiſcere, & *libro de locis in homine ſcitè* tradit: *ſi medicamenta morborum clara ſunt & manifeſta, non eſt expectanda fortuna ad ſanandos morbos*: Principale enim methodi medendi momentum in eo ſitum eſt, ut medicamenta probatæ & expertæ virtutis adverſus quemvis morbum pernoſcat medicus, illorumque vires & effectus ſolido ratiocinio ex indubitatæ veritatis principiis clarè demonſtrare atque oſtendere posſit, ita enim cum certitudine, cum ratione, imo tutisſimè procedit in medendo. Quantus autem & hodienum defectus? quanta inſcitia veræ pathologiæ? quantæ hallucinationes in asſignandis remediorum viribus, etiam inter illos, qui præ aliis rationales eſſe, & ab empiricis diſtingvi volunt, deprehendatur, res in promptu eſt. Equidem non deficiunt medendi & procedendi rationes, ſed quivis etiam ex vulgo medicorum copioſisſimas allegare & proferre non ignorat, quando autem accuratius iſtas expendimus, ſæpius nihil aliud quam nugamenta & verba tantum invenimus, quæ eadem facilitate, quâ adducuntur etiam iterum

convelluntur; Annon quivis ſecundum ſuam perverſam in phyſicis & medica theoria hypotheſin, quæ non ex rebus ipſis & experientia deſumta eſt format ſibi morborum cauſas,& explicat inde remediorum effectus. Tædioſum eſt, ſecundum ſeriem ſectarum, hæc omnia ab ovo quaſi repetere, illud ſaltim de recentisſimis qui ſectantur philoſophiam experimentalem, & ſecundum rationem mechanicam rerum medicarum effectus æſtimare allaborant, etiam atque etiam monere neceſſum habemus, quod in cauſis reddendis non tam ad motum, qui tamen præcipuũ eſt naturæ inſtrumentũ quam ad ipſam variam materiæ affectionem & diſpoſitionem reſpiciant. Multum omnino ipſa materia diſponit ac determinat motum, & viceverſa motus potenter & cum majori effectu brevi tempore ipſam materiam alterare, & immutare aptisſimus eſt. Prudenter itaque illos facere exiſtimo, qui ex duobus hiſce principiis mechanicis conjunctim remediorum vires inquirere, & recte explicare allaborant. Nos in præſentiarum cum jam alio tempore & loco de evacuantium mechanico operandi modo dictum fuerit, inſtituimus ad rationem ſolidam revocare remediorum ſic dictorum alterantium, quæ magis in materiam operari ſolent, effectus. Divinum numen ſupplices precamur, ut ſuo auxilio hos conatus dirigat unice in veritatis inquiſitionem jucundisſimam.

§. II.

Quemadmodum evacuantia in medendo magis reſpiciunt humorum copiam & quantitatem, & circa motum verſantur, ita alterantia magis in mutatione qualitatis, temperiei, craſeos, & mixtionis materiæ occupata ſunt, quoniam autem elementa fluores præſertim ſanguinem conſtituentia non homogeneæ ejusdemque

naturæ

naturæ ſunt, ſed valde inter ſe disſident ac diſcrepant, facile poteſt colligi, pro diverſa mixtionis ratione varias & differentes ſubnaſci fluorum intempeties, quæ vitioſum inordinatum & per conſequens morboſum humorum motum non poſſunt non ſiſtere atque producere. Confuſus autem eſt, uti notum, ſanguis, ex principiis, quæ etiam ſub ſenſus incidunt, præſertim ſequentibus, nimirum ſalinis, oleoſis ſeu ſulphureis, aqueis, terreis, quæ motu inteſtino & progresſivo per partes ſolidas, qui vera intimæ unionis cauſa eſt, probe permixta conſtituunt illum rubicundum ſpiſcenſentem fluxilem tamen humorem, qui fundamentum totius vitæ ac ſanitatis eſt. Prout itaque hæc elementa ratione quantitatis vel etiam volatilitatis fixitatis ingrediuntur mixturam ſanguinis, variæ intemperies naturales ſeu ſic dicta temperamenta vel etiam morboſæ, quæ plurimorum affectuum cauſæ antecedentes, continentesque ſunt, proficiſcuntur. Has itaque intemperies medicus rationalis probe dignoſcere, illas convenientibus remediis corrigere, prædominantes partes tollere, & omnia ad juſtum temperamentum atque æquilibrium reducere debet. Ex quo facile intelligitur, media quibus opus habet, diverſa etiam potentia ac indole debere eſſe inſtructa, ut commodam correctionem atque immutationem inſtituere, ſive illorum, quæ ſuperſunt imminutionem, & eorum, quæ deficiunt additionem posſit procurare. Quando itaque totum amplisſimum alterantium campum percurrimus, illa ipſa commode 1. ad ſalina, urinoſa, volatilia, 2. acida, 3. ſpirituoſa ſulphurea, 4. ſulphurea fixiora, 5. ſalina media, 6. aquea, 7. mucilaginoſa, 8. fixa terrea, ſalina, redigi ac diſpeſci poſſe, deprehendimus. Equidem haud mihi ignotum eſt, communiter inter alterantia, ſpecifica

cifica recenſeri ſolere, quæ nimirum certo cujusdam partis morbo, præ aliis remediis magis accommodata ſunt, & ſingularem atque præſentisſimum effectum, qui aliis negatus eſt, producunt, & ob hanc rationem vel a parte affecta, vel à morbo nanciſcuntur ſuum nomen, & dicuntur alexipharmaca, antifebrilia, antiſcorbutica, antepileptica, dolorem ſedantia, antiarthritica, antihyſterica, & ſimilia. Attamen noſtra mens eſt, illa ipſa ab alterantibus ſeparare, utpote hæc magis ſunt univerſalia, dum humorum correctionem in genere reſpiciunt, illa autem magis ſunt particularia, certo morbifico humori corrigendo, certæ etiam partis robori conciliando dedita atque dicata, quæ ſuo tempore etiam examinanda erunt. Nos jam in præſentiarum alterantium operationem tantum ſcrutabimur.

§. III.

Primum autem locum meritò obtineant ſalia volatilia ex partibus durioribus animantium parata, vel ſi mavis ſalia volatilia cum oleis deſtillatis gratisſimis, v. g. oleo aniſi, macis, corticum citri recentis, caryophylorum eſſentificata & nobilitata, ſive in forma ſicca ſerventur, ſive in fluorem redigantur. Magnificæ famæ hæc ſunt remedia, quorum uſus præſertim hodierno tempore tam ad præſervandos quam ſanandos morbos creberrimus. De hiſce vulgaris opinio eſt, quod acidum non tantum in primis viis ſed etiam in ſangvine exiſtens morboſum pariter & viſcidum, præcipua illa morborum chronicorum elementa, promptisſimè deſtruant & extingvant, inſuper & ſangvinem fluxilem, floridum, tenuem ad circulationem aptum efficiant, deſumta ratione ex experimento, quo ſalia volatilia liquida infuſa ſangvini coagulato craſſo, atro, illum pulchre diſſolvunt,

atte-

attenuant, & colore coccineo imbuunt. Utut autem ipſa virtus acidum & viſcoſitatem deſtruens in ſalibus iſtis negari nequeat, ſtatuimus tamen, dicta remedia potisſimum agere in ſpiritus & hiſce mediantibus operationes ſuas exerere in ſangvinem & humores. Etenim cum ex tenuisſimis ſalino-ſulphureis naturæ gratisſimis conſtent partibus, non tantum in ſangvine expanſionem ſpirituum promovent, ſed poris nervorum ac cerebri ſeſe inſinuando fluidi nervei motum valdè adaugent, ut deinde aucto in machina motu ſpirituum, ceu partium impetum facientium, ſangvis circuletur felicius ac liberius, excretiones præſertim tranſpiratio ſuccedant expeditius, ipſeque ſangvis ſub tali motu attritivo & depuratione coagulum ac ſpisſitudinem deponat, & fluidus, benignus, purus, ad ſanitatem aptisſimus evadat, quocirca vero ſimillimum videtur, ſangvinis fluiditatem, quæ ſubſequitur uſum ſalium volatilium magis dependere ex motu ſangvinis, quam ex mixtione horum ſalium cum ſangvine. Quanta enim requireretur copia hujus medicamenti, ſi univerſa ſangvinis maſſa ipſo eſſet imprægnanda? Ex hiſce dictis promptum jam erit invenire ſalium volatilium oleoſorum applicandi modum & rationem, quod nimirum præſentisſimam opem ferant illis, qui ſangvinem craſſum, denſum, mucoſum in venis alunt, ex diæta craſſa, ſalſa, dura, ſub vita otioſa, ætate ſenili, ac tempeſtate frigida & humida. Præſervantur talia ſubjecta per opportunè horum uſu à gravisſimis chronicis morbis nominatim cachexia, hydrope, ſcorbuto, affectione hypochondriaca. Conveniunt & porro, ubi ſpirituaſcentia opus eſt, vires deficiunt, digeſtio eſt depravata, flatulentiis ſtipata, & ſpiritus animales in movendis membris non rite officium ſuum faciunt. Nociva au-

va autem obſervantur, quando humores ſunt ſalibus ſulphureis biliofis referti, ſpiritus ad motuum ataxias valdè diſpoſiti, ibi facilè intempeſtivo uſu dolorem capitis hæmorrhagias, calorem lentum producere atque excitare idonea ſunt.

§. IV.

Secundo loco ſub examen ſiſtimus acida. Adſcribitur hiſce teſte experientia egregia vis calorem præternaturalem extinguendi, appetitum provocandi urinam ciendi, nec non ſitim tollendi. Operari illa ipſa perhibent, dum particulas ſulphureas bilioſas exſuperantes, ſive ſtatim primis in viis, ſive in ſanguine contentas angulosis ſuis ad motum verticillarem ineptis enervant, concentrant, inque motu inteſtino, qui cauſa originalis nimii caloris eſt, ſiſtunt. Comprobant illud ipſum ſequenti experimento, dum olea ætherea deſtillata penetrantisſima cum ſpiritibus mineralium acidis permixta, non modo abeunt in coagulum, ſed & odore, ſapore, ac virtute penetrante inde orbantur. Poſſet quidem hoc loco in contrarium moveri, ſpiritus acidos concentratos præſertim nitri, qualem poſſidet Dn. Præſes, fumantem affuſis oleis deſtillatis ſale volatili turgidis gravioribus, vehementisſimam efferveſcentiam cum rubicundisſimo vapore ſimul & flammâ lucidisſima eructante, excitare, ut adeò hæc acida calorem in corpore noſtro non parum adaugere queant. Enimverò experimentum præfatum perperam ad noſtrum corpus applicatur; Primò enim acida concentrata, inque tanta quantitate in corpus non aſſumuntur, neq; immediate horum cum oleoſo corpore miſcela fit. Secundo aſſumuntur diluta, quando autem ſpiritui noſtro fumanti affundimus dimidiam partem aquæ, experimentum non amplius ſuccedit. Noſtra autem

tem ſententia eſt, acida non ſolum operari in materiam, figendo & detinendo in limitibus ſuis ſangvinis ſulphur quod matrix caloris eſt præter naturalis, nimis exaltatum, ſed & inſuper motum, influores introducendo agere. Quod aſſertum ex eo clarum evadere poſſe cenſeo, quod omnis generis acida arteriæ aſperæ communicata irritatione ſua tusſim provocent promptisſimè. Imò curioſum eſt acida in corpus aſſumta titillationem & pruritum quendam in fonticulis excitare conſveſcere. Deinceps comprobatur & illud exinde, quod acida ſubtiliora, uti ſal acetoſellæ eſſentiale, ſal ſuccini, cremor tartari, debita quantitate adhibita non modo alvum egregie proritent, & purgantium vires valde adaugeant, verum inſuper ſerum ſalſum potenter per renes educant. Elixir proprietatis cum acido ſpiritu paratum revera purgantem vim plus exerit, quam ſi cum alcali ejus præparatio fuerit adornata. Eandem ob cauſam nimirum ſtimulantem acidula præſertim ſubtilia, uti vinum, & ſpiritus mineralium dulcificati appetitum emortuum efficaciter erigunt atque exſuſcitant, partes orificii ventriculi nervoſas blande vellicando.

§. V.

Inter alterantia tertium locum inveniunt ſpirituoſa. Sunt hæc nihil aliud quam ſulphura expanſa & reſoluta, ſicuti enim oleum eſt nihil aliud quam ſpiritus inflammabilis concentratus, ita ſpiritus φλογιςὸς eſt oleum mediante fermentatione vel ſolutione ſubtilisſime reſolutum, prout chymica experientia id eſt clarisſimum. Intelligimus vero per ſpirituoſa talia, quæ ſulphur ſubtile odore non minus quam ſapore gratum ac ſuave complectuntur, quod abundantisſimè reperitur in aromatibus, à quibus ſi avocaveris oleum, illud quod remanet inutile ac

le ac effœtum terreum magma eſt. Agunt hæc dicta ſulphurea ſpirituoſa procul omni dubio non tantum immediatè in humores, materiam præbendo illorum ſpiritua-ſcentiæ ac ſubtilitati, verum etiam eodem modo ipſos in ſpiritus, motores ac rectores machinæ noſtræ ſpiritus enim ſive adhuc cum ſangvine ſint mixti, ſive mediante tenuisſima corticali glanduloſa cerebri ſubſtantia ſeparati, indolis aereo-æthereæ, nec non blandæ ſulphureæ ſalinæ ſunt. Conſpicimus id manifeſto, dum dicta ſpirituoſa langventes vires in momento erigunt, & ſpiritus ipſos reſtituunt, quocirca magnum uſum habent in lypothimia, ſyncope affectis, virium imbecillitate ex causâ frigidâ, protinus ſubſequi ſolet pulſus citatior, facies rubicunda, calor in extremis partibus major, qui effectus non bene derivandus venit ex eo, quod in totam mãſſam humorum agant; pauca enim ſpirituoſorum quantitas etiam tantum odoretenus admiſſa ſufficit ad ſyncopticum excitandum, animiq; deliquium auferendum. Calorem ſolent fœnerari corpori maximum ſi in forma olei uſurpentur, cujus rei alia ratio non videtur eſſe, quam quod rotam corporis noſtri ſupremam ſeu ſpiritus vehementer moveant ac circumagant, quo efficitur, ut etiam ſanguinis circulatio promptior & expeditior per partes ſolidas celebretur, & eo ipſo ex motu iſto attritivo partium ſolidarum aucto calor haud exiguus producatur. Solent hæc dicta ſpirituoſa, quo etiam ſpectant ſuperius recenſita ſalia volatilia oleoſa, præſtantisſimam vim carminativam exerere in inteſtinis, non quod tantum mineræ flatuum viſcoſæ adverſa ſint, ſed potisſimum, quod fibras & tunicas inteſtinales ſpiritibus animent ac vigorent, à quo harum partium tonus robur, ac vis flatus propulſoria dependet. Flatus enim

mole-

moleſtant inteſtina maxime tum temporis, quando ipſorum robur fractum ac debilitatum eſt, unde validisſime â flatuum expanſiva elaſtica vi diſtenduntur, non ſine acuto perfrequenter dolore. Quodcunque itaque inteſtina ad tonum & conſtrictionem naturalem reducit, illud & ad expulſionem flatuum maximum abſolvit punctum.

## §. VI.

Dantur & alia confortantia naturæ mediæ, inter quæ primas facile tenet ipſum vinum optimæ notæ, quod ex particulis ſpirituoſis ſulphureis, nec non aqueis ac acidulis æquabiliter benè mixtum temperatum ac excoctum eſt, quod cæteris, quæ inſignem dulcorem in receſſu habent, & majorem quantitatem ſpiritus posſident, præferendum eſſe exiſtimo, quamvis & hæc laudabilem ſuum uſum habeant. Profecto tale vinum palmam præripit cæteris confortantibus; Eſt enim præſtantisſimum cordiale analepticum, diureticum, diaphoreticum, alexipharmacum, ſangvinis ſpiritu aſcentiam & ejus circulationem promovens, ſecretiones & excretiones œconomiæ animalis laudatisſimè adjuvans, & uno verbo moderatè ſumtum certisſimum eſt omnium morborum præſervativum Sanitatis enim conſervatio in eo maximè conſiſtit, ut ſangvis probè circuletur, ſub qua circulatione poſtea omnes inutiles heterogeneas corruptibiles ſangvineæ mixturæ infenſas feliciter deponit partes, ut machina tali ratione quam optime præſervetur ab omni corruptione. Neque dubitabit quidam, vinum præter humores etiam in ſpiritus, & motu agere in corpus, quare etiam olim *Oribaſius vinum optimum mentis medicamentum* dixit; & *Plato in Phædone: Vinum animum cum corpore calefacit.*



§. VII.

§. VII.

Ex dictis facile colligendum eſſe judico, cautè adminiſtrandum horum remediorum uſum eſſe, & valde nocere, ubi in actuoſa inordinata ſpiritus & humores ſunt motione, in febrilibus inſultibus, ſpaſmodicis affectibus doloribus, deliriis, hæmorrhagiis, & ubi complexio corporis tenera ſenſibilis activa bilioſa præſens eſt. Nocent & in majori doſi propinata illis, qui ſangvinem copioſum, craſſum, & ſpiſſum habent; quandocunque enim talis ſangvis forti motu exagitatus majus occupat ſpatium, & in tubulos corporis ſæpe intruditur, ubi rurſus ſeſe bene expedire nequit, unde fiunt ſtaſes, ſecretiones imminutæ, quæ viam pandunt ad cephalalgias, inflammationes viſcerum, obſtructiones, arthritidem, hydropem, aſthma, paralyſin. Familiaris res eſt, quando illi, qui otioſam vitam degunt, & corpus male perſpirabile poſſident, paulo largiori quantitate aſſumunt vinum præſertim generoſum, dulce, oleoſum, quod multum habet ſulphuris fixi, nec tam facile tranſit ſecretoria, incurrunt in graviſſimos ſæpe numero dolores capitis, qui autem vino per aliquot ſaltim dies aſſveti ſunt, tale incommodum neutiquam ſentiunt, quoniam fluxiliores humores in corpore recondunt. Deprehendimus etiam experientia, quando phlegmatici, obeſi, torpidæ naturæ ſubito & fortiter incipiunt corp9 movere & exercere, quod notabilem laſſitudinem, gravitatem membrorum, reſpirandi difficultatem, cephalalgiam perſentiant; Adeo ut & hic locum habeat aureus canon *Hippocratis: Aphor. 51. Lib. 2. Omne nimium naturæ inimicum, plurimum & repente vacuare, aut replere aut calefacere, vel refrigerare, vel quovis alio modo corpus temerè movere, periculoſum, quod autem fit ſenſim ac viciſſim, periculi expers eſt, idque cum alias, tum ſi quis ab uno ad aliud ſe convertat.*

§. VIII

§. VIII.

Referuntur etiam inter ſumme confortantia & analeptica, corpora fragrantisſima, bene odorata uti moſchus, zibethum, ambra, & flores vegetabilium varii ſvaveolentes: Hæc ipſa ſubtilisſima ſulphurea de ſe ſpargunt magna in copia effluvia, quibus non tam in humores, quam ipſos in ſpiritus per anguſtisſimos nervorum porulos tranſeunt, quorum motum valde tenuitate ſua vigorant, & accelerant, ſimul quoque ipſis materiam pro generatione aptam præbendo. Quocirca ubi ſpirituum langvor & defectus eſt, ubi vires collapſæ, ſive per ætatem, ſive per laborem, nimiam venerem, hæc ipſa non tamen excluſis aliis ſubſtantificis interne & externe præſentisſimum auxilium etiam in exigua mole afferunt. Quod autem talia ſpiritus immediate afficiant, ex eo conſtare poſſe arbitror, dum pauca effluvia naribus ſuſcepta in fœminis quibusdam tenerrimæ conſtitutionis horrenda pathemata hyſterica, convulſiva, ſpaſmodica, quæ non niſi per graveolentia vel alia ſpirituum diſcurſivum motum componentia ſiſti poſſunt, excitant.

§. IX.

Progreſſum jam facimus ad ipſa ſulphurea fixiora, ſeu temperata, ſub quo claſſe comprehendimus corpora reſinoſa, ſulphure temperato ſvavisſimo conſtantia, quæ ſolent dici ab hodiernis balſamica; Hujus generis ſolent eſſe myrrha, ſuccinum, ſtorax, benzoë, balſamum peruvianum, opobalſamum, maſtiche, cortex ligni ſaſſafras, lignum aloes ambratum, cortices citri, reſinæ ligni aloes, ladani, ambra, roſmarinus, omnesque herbæ cephalicæ ac plantæ verticillatæ & ejusdem generis plura. Remedia hæc ſunt magnæ & commendatisſimæ efficaciæ, & inter nervina & cephalica primum facile obtinent lo-

 cum.

cum. Solent aſſumi vel in ſubſtantia, in forma pilulari, vel ſub formâ liquida in eſſentiam redigi. Illorum uſus præcipuus eſt in verrtigine, paralyſi, apoplexia, catarrhis, aurium tinnitu, epilepſia, cephalalgia pituitoſa, glandularum nimia laxitate, lymphæ impuræ abundantia, ac viſcerum debilitato tono. Modus ac fundamentum operationis in eo ſtatuendum eſſe credibile videtur, quod partim ſulphureis ſuis blandis, ramoſis particulis motu inteſtino ſanguinis & humorum ſpirituaſcentiam blandè ac ſucceſsivè promoveant, partim etiam fibrillis nervorum, nec non cerebri ab humido valde relaxatis robur quoddam, levemque conſtrictionem concilient, quæ conſtrictio & quod robur eſt revera motus quædam ſpecies, cujus beneficio fluidi cujuscunque progreſſus ac circulatio cum efficacia promovetur, adeoque & balſamica motum fluorum promovendo potisſimum exerunt ſuam efficaciam longe nobilisſimam.

§. X.

Accedimus jam ad examen amarorum, quæ ſi ulla certè hæc nobilisſima & polychreſta ſunt. Amarities ad vitam valde videtur neceſſaria, nam nullum eſt animal quod bile careat, & quod ſine bile vivat, ideo etiam providisſime bilis in hepate ſeparata protinus cum alimentis in ventriculo digeſtis ceu balſamum utilisſimum miſcetur, cum ſi excrementum fuiſſet magis natura per inteſtinum rectum illam ipſam exterminare allaboraſſet. Equidem amara ipſam mixtionem ſucci nutritii & ipſius ſangvinis intimam, nec non fluidi ſpirituoſi craſin minime ingrediuntur, ut potius ſequeſtrentur ab ipſo, nihilominus uſum præbent excellentisſimum. Conſiſtit autem ipſe in eo, ut partim acidum primarum viarum genis juxta *Helmotium* inimicum (dum ſangvinem ſpisſum

ſum ac craſſum reddendo in motu ſiſtit)deſtruat, & viſcoſitatem diſſolvat, ante omnia autem ut blanda irritatione & vellicatione ad motum ſtimulet inteſtina, quo ipſorum motu periſtaltico vegeto reddito alvi excrementa inutilia, ad corruptionem humores diuturna mora valde diſponentia felicisſime eliminentur. Quare ſi bilis deficit, ſi ſal ſulphureum fixum, quo omnia amara gaudent, in exigua quantitate ineſt, obſtructiones alvi fœcundæ morborum chronicorum matres propullulant. Quocirca obſervamus ſollicita experientia, omnia amara convenienti doſi exhibita laxantia eſſe, & alvum admonere ſui officii. Præterea omnia remedia amara & inter hæc extracta herbarum amaricantium, aloetica, præſentisſima ſunt remedia ac præſervativa in morbis refractariis, chronicis, qui ex obſtructione & infarctu viſcerum ſubnaſcuntur, quales ſunt icterus, febris quartana, ſcorbutus, hydrops, aſthma, cachexia, malum hypochondriacum, ſcirrhus hepatis, lienis, non quod acidum, quod tantum peccare putant multi recentiorum hiſce in morbis deſtruant atque enervent, ſed quod materiam bilis præbeant, & præcipuè blandè totius corporis excretoria ſtimulent, maximeque glandulas biliarias, renales, ſubcutaneas, irritent, ut officio ſuo fungantur, & fluorum excrementitiorum ſecretio promoveatur. Adſcribitur etiam recenſitis amaris ſingularis vis ſanguinem depuratoria, quæ identidem non aliter explicari poteſt & debet, quam quod facultate gaudeant deobſtruendi viſcera, non ipſam materiam ſubſiſtentem craſſam fluidificando, ſed motum introducendo, in excretoriorum fibrillas, unde robore ipſarum increſcente, prompte contenta prius tamen ad fluiditatem quandam diſpoſita reſolvuntur, & ad excretionem accommodantur:

Ete-

Etenim ſangvinis impuritas omnis ſive viſcida ſit, ſive ſalina, ſangvinis circulo debiliori & excretoriis obſtructis, vel in tono ſuo ac robore laſſatis adſcribenda eſt. Quicunque itaque vult ſangvinem depurare, & illum liberare à ſordibus morboſis excrementitiis, is ut excretiones tantum promoveat, neceſſe habet, ita enim ſua ſponte humorum edulcoratio ſuccedit.

§. XI.

Ex alterantibus remediis ſplendent etiam ſalia ſic dicta neutra ſeu media, qualia nominatim ſunt, arcanum duplicatum, tartarus vitriolatus, nitrum purificatum, terra foliata tartari, ſolutio oculorum cancri, ſal ammoniacum, tartarus tartariſatus, ſal digeſtivum Sylvii bene præparatum. Habent hæc ipſa magnum uſum in medicina, dum fine aperiendi ferme in omnibus morbis, ubi obſtructiones & viſcoſitates reperiuntur, ſicuti ſunt chronici inveterati, magno cum effectu præſcribuntur, & commendantur. Quæſtio autem eſt de modo operandi. Complures exiſtimant illa ipſa ſpiculis & aculeis ſuis, quibus conſtant, diſcindere & dividere viſcoſæ materiæ plicas & contextum, & ita mucoſum in tenuem humorem convertere, quamvis autem illum effectum non plane negare velim primis in viis, non tamen perſpicio, quomodo ſangvis univerſus mucoſus ac viſcidus illis ipſis ſufficienter posſit diſſolvi, cum nulla intercedere ſoleat proportio inter cruoris molem & doſin ſalium. Agunt itaque potius ſtimulando ſingula corporis excretoria. Quam egregie ſedes promoveant laudata ſalia, ſi in ſufficiente quantitate aſſumuntur, noto notius eſt, & quam valide purgantis etiam in minore doſi virtutem acuant, intendant, practici optime norunt. Revera enim unum granum reſinæ jalappæ cum granis decem

vel

vel duodecim dicti cujusdam ſalis maritatum plus efficit quam reſina jalappæ ad grana quinque ſumta. Nec ignota poteſt eſſe horum ſalium efficacia diureſin movendi, cum ferme inter ſingulas formulas diureticas ipſa relata undiquaque invenias, neque res eſt de nihilo: ſalia enim utique amant quaſi ex conſymboliſmo rerum evacuatorium, cum eorum particulæ nervum poris admodum congruæ ac confines ſint, ut adeò in dicto ſecretorio vim ſuam ſtimulantem irritantem longè felicius exerere posſint, quam in aliis viſceribus. Ex ſalibus autem neutris ſingulare quid fovet ipſum nitrum, divinum certè remedium; compoſitum hoc ſal inflammabile eſt ex ſpiritu acido ſulphureo ſubtilisſimo, ac terra alkalina; Hoc ſola depuratione præparatum inter calorem excesſivum deprimentia, inflammationes & ſitim inexplebilem extingventia, viſcidumque humorem reſolventia vix par & ſui ſimile habet; & quando bene ejus vires ponderamus & experientia inquirimus, eſt illud ipſum laxans, item diureticum, diaphoreticum aperiens anodynum, refrigerans præſtantisſimum, quo vix bonus & exercitatus medicus carere commode poteſt. Quæſtio autem hic eſt de modo operandi? Dicimus autem & aſſerimus, illud ipſum revera non tam in humores totius corporis noſtri agere poſſe, quam potius in ſpiritus. Experientia enim, quando ipſam ſollicitè conſulimus, teſtimonium nobis præbet: decem tantum grana nitri, cum pulvere præcipitante fixo, ſæpius notabiliter calorem & ardorem corporis, ipſamque ſitim extinguere poſſe. Imposſibile autem eſt, ut omnes humores paucis iſtis granis imbui ac impleri posſint. Remanet itaque, ut ſtatuamus, ſal hoc eſſe talis naturæ, ut cum lympha corporis mixtum, ſubeat poros ipſius cerebri, quod aliis negatum

eſt, immediatè ejus particulis abeuntibus ad maſſam ſpirituum, quos in motu ſuo quodammodo ſiſtunt, & ob hanc rationem virtutem anodynam refrigerantem, etiam diaphoreticam exercent, unde etiam nitrum anodynum minerale à quibusdam exercitatisſimis practicis ſalutatur. Probabile hoc aſſertum videtur ex eo, quod tam potenter refrigerat, quod omnibus aliis ſalibus conceſſum non eſt, quæ potius calorem ac ſitim accendunt; Deinde quod ſpirituum motum furibundum, impetuoſum ſiſtat, unde in inflammationibus, it. in mania, phrenitide non datur remedium efficacius, quod omnino alia acida bilem & ſulphureas volatiles particulas longè potentius figentia non præſtant; Et tertiò, quod tonum non tantum ventriculi ſed & aliorum viſcerum ac glandularum relaxet, unde ſeroſitates in corpore à nimio uſu nitri augentur. Ex quibus jam facile intelligitur, nitrum illis remediis accenſendum eſſe, quæ motus fluorum ac ſpirituum in corpore ſiſtunt, nam non tantum medicus facere in morbis motus, ſed & ſæpenumero nimios ſedare ac ſiſtere debet, inter hæc autem tutisſimũ referimus nitrum.

§. XII.

Ex ſalibus mediis ſingularis quoque conſiderationis eſt vitriolum, per quod intelligimus ſal ex acido & martiali corpore concretum. Tincturæ martiales quæ mirificè & pasſim dilaudari ſolent, ad rebelles etiam morbos perſanandos, nil niſi ſolutiones martis ſunt per acidum menſtruum inſtitutæ adeoque vitriolicæ. Ipſæ acidulæ decantatisſima remedia, mutuantur maximè ſuam virtutem à vitriolo, quod primarium illarum eſt ingrediens. Vulgaris jam eſt opinio, tincturas martiales ſeu martem potabilem operari edulcorando ſanguinem & quidem

quidem acidum abſorbendo & præcipitando. At verò quis ſibi imaginari poteſt, tam paucas guttulas, quæ vix decimam partem grani martis occupant acidi exſuperantis portionem poſſe abſorbere, maximè, quoniam jam martiales partes ſufficienter acido menſtruo in tincturis ſaturatæ ſunt. Nihil itaque remanet, quam ut confugiamus in horum explicationem. Noſtrum proinde judicium eſt, ipſa in corpus aſſumta & cum lympha ad ſanguinem deducta, ad glandulas & fibras motrices partium appulſa, relinquere in minutisſimis earum poris ac tubulis partes ſuas paululum ſcindentes ad motum ineptas, quæ dum influxum ſpirituum invitant, lenem conſtrictionem ac tonum partibus hiſce inducunt, quo facto progresſivus motus tam ſanguinis & humorum, quam etiam ſecretio & propulſio excernendorum promovetur, adeò ut ſic dicta conſtringentia, quod innumeris exemplis eſſet roborandum, ſæpisſimè egregiè aperiant & excretiones promoveant. Videmus autem hunc vitrioli effectum manifeſtò, quando tantum dimidium grani vitrioli albi attrahitur in nares, quanta copia muci, per illud eliciatur, conſtringendo enim tunicam glanduloſam ac nerveam, in magna copia exprimit mucum ac lymphaticum ſuccum. Eadem eſt ratio, quare vitrioli ſal ad drachmam unam aſſumtum interdum per vomitum, interdum etiam per alvum copioſum ſerum tenax, pellucidum ejiciat. Rimari etiam hoc loco allubeſcit operationem acidularum. Certè in compluribus gravisſimis morbis acidulæ magnos præſtant effectus & quidem non tam propter copiam aquæ, quæ revera & utilisſima eſt, ſed & propter vitriolum, quod ſtimulando alvum aliaq; excretoria humorũ ejectionem nec non partium deobſtructionem promovet, ac ſecundat. Notabile enim

 eſt nul-

eſt nullum remedium magis univerſale evacuans eſſe, quod per ſingula ſolennia evacuatoria & non raro uno tempore ſatis fortiter operatur, quam ſunt ipſæ acidulæ. Hæ enim in copia hauſtæ in nonnullis ſubjectis & alvum & urinam, & ſudorem & vomitum ſatis validè provocant, quæ ſanc virtus à vitriolicis partibus ad omnia evacuatoria allatis, quod dependeat ex ſuperiori allata ratione clarum evadere poteſt. Cæterum de martialium modo agendi & illorum uſu legi poſſunt *notæ Dn. Præſidis in cap. 25. Cent. II. Poterii.*

## §. XIII.

Ordo nunc poſtulat, ut remediorum aqueorum, fluidorum naturam ac indolem examinemus. Veteres quod infuſa & decocta herbarum cum aqua facta in morborum curatione mirum æſtimaverint, ex monumentis ejus ſi conſulimus conſtat; Neque remedia hæc ſunt vilipendenda, ſed revera in medendo maximas posſident vires. Horum autem virtus non principaliter ab herbis, ſed potius à copia aquæ derivanda eſt. Aqua humor eſt fluidisſimus, cujus minimæ partes in perenni ac perpetuo juxta ſe invicem verſantur motu. Aqua liquor eſt, cujus interſtitia materia ſubtili aereo ætherea repleta ſunt, qui aptus eſt diverſisſimas partes ſalinas viſcoſas in ſuos poros recipiendi, & quo levior eſt, purior, à variis heterogeneis talibus particulis privatus, eo majori emolliendi, reſolvendi, fluidificandi gaudet potentia. Et quoniam vita & conſervatio corporis noſtri conſiſtit maximam partem in ſangvinis temperie, fluiditate, motu circulari, & partium heterogenearum expulſione, in promptu eſt colligere, aqueum fluidum, quod lubricis flexilibus, evaporabilibus conſtat particulis, aptisſimum eſſe ſangvinis ſpisſitudinem & crasſitiem præcavere, ipſumque in fluiditate debita & motu conſervare, adeoque a gravisſimis chronicis morbis qui ex obſtructionibus, liquorum impuritatibus oriuntur, præſervare. Ut adeò meritò aqua pura & convenientibus ingredientibus correcta, calideque in conveniente doſi aſſumta ſimplicisſimum quidem ſed revera ſummum, univerſale & efficacisſimum remedium ſit, quod ad multorum morborum præſervationem & curationem magnum attribuit adjumentum. Omnes morbi qui à ſalibus peregrinis impuris oriuntur, quorum plurimi ſunt, non melius poſſunt debellari, quam infuſis & decoctis ſalia diluentibus, & per debita evacuatoria e corpore evehentibus. Ex hoc fundamento petenda

quoque

quoque eſt aquarum ſalubrium, quæ ſæpius non niſi aqua puriſſima ſunt, æthereo ſubtili ſpiritu abundans, efficacia. Agunt nimirum hæc diluentia utique principaliter ipſum in ſangvinem & humores, & quoniam in magna quantitate aſſumi ſolent, in parva enim vix aliquid præſtant, idonea ſunt totam humorum & ſangvinis maſſam alterare, & ad fluxilitatem diſponere; Neque tamen infitiandum eſt, remotè etiam operationes exerere in ſpiritus, nam quando calore & motu fluiditatis circulatio ſangvinis promovetur, ſangvis fluidus redditur, & excrementa ab eo probè ſequeſtrantur, ſpiritus etiam & copioſi, laudabiles generantur & expanduntur, & ob hanc cauſam potus theè commendari ſolet ipſis literatis & valdè celebrari, ad torporem & ſomnolentiam ex capite disſipandam, ad hilaritatem, ad ſtudia & res cum alacritate peragendas; Excitatis enim ſpiritibus, qui primi ac præcipui reliquorum fluorum motores ac impulſores ſunt, moventur & ipſi humores ſecundum regulam. Inanis autem à medicorum vulgo metus eſt, aquea hæc in copia aſſumta diſponere ad cachexiam, leucophlegmatiam, hydropem, Ex noſtra ſententia potius infuſa calida ſat larga quantitate exhibita, ab aſcitico morbo egregie defendunt, imo ipſum ſerum reddendo fluxile, ut deinde eo melius cedat purgantium virtuti, magna præſtitiſſe obſervavit aliquoties Dn. Præſes. Modum tamen & hic tenere oportet, cum utique continuo aquarum calidarum uſu ventriculi & inteſtinorum tonus ac robur propter nimiam diſtenſionem ſucceſſive reſolvatur, nec non menſtruum ſalivale & bilioſus liquor nimium diluantur, ut deinde digeſtioni & reſolutioni ciborum ac chyli ſpirituaſcentiæ ritè præeſſe nequeant.

§. XIV.

Medicamentorum probatæ virtutis catalogum ſubeunt emollientia ſeu mucilaginoſa quibus revera haud exigua inexiſtit efficacia, præſertim ſi decoquantur, & principium illud mucilaginoſum & ramoſum probè extrahatur. Ex horum numero ſunt radices liliorum alborum, altheæ, ſcorzoneræ, raſura cornucervi, herba malvæ, conſolidæ majoris, bugloſſæ, flores violarum borraginis, bugloſſæ cynogloſſæ, papaveris rhœados, ſemen cydoniorum, bombacis, amygdalæ dulces aliaque ſemina, olea expreſſa, ficus paſſulæ, hordeum; Hæc decenter decocta maximum habent uſum in morbis, quales ſunt ſcabies, lepra, ulcera, ſcorbutus, dolores arthritici, diarrhœæ, hæmorrhagiæ qui à

giæ qui à ſale exſuperante, erodente, parteſque nervoſas ad ſpasmum concitante, natales ſuos petunt. Agunt autem dicta remedia omnino principaliter in humores, quorum ſpicula ſalina, acria, ramoſo, anfractuoſo ſuo contextu excipiunt, involvunt, intricant, ut aculeis & cuſpidibus ipſorum infractis, non amplius irritare, partes ſolidas diſcindere & præter naturales motus ſpirituum amplius efficere posſint. At verò ſi aliquod ſingulare debent præſtare etiam in larga quantitate ſvadenda ſunt, & opus tunc eſt ventriculo vacuo, viſceribus non obſtructis, ſcirrhoſis, corruptis, inteſtinis & chiliferis viis liberis, nec non bono ventriculi tono &c.

§. XV.

Ultimo loco ſiſtimus ſub examen medicamenta terrea, quæ duplicis ſunt generis, vel enim quædam ſunt naturæ alkalinæ, texturæ levisſimæ, facile ſolubilis, uti ſunt lapides cancrorum, teſtæ cancrorum, conchæ præparatæ: quædam autem ex crasſioribus, ſolidioribus, minus promptè ſolubilibus, compoſita ſunt partibus, uti ſunt unicornu fosſile, variæ ſpecies terræ ſigillatæ, bolus armeniæ, hæmathites, oſſa & cornua philoſophicè præparata, bolus rubra, alba. Prioris generis terrea in humores acidos prima in regione ſubſiſtentes magnum habent jus iſtos invertendo corrigendo, & abſorbendo, unde etiam acidorum correctoria & abſorbentia nuncupantur. At verò inſuper & urinam & ſudorem ciere ſolent, quod ita procedit: dum nimirum exſuperans in affectione hypochondriaca, hyſterica, arthritica calculoſa, abſorbent acidum, degenerant in ſal ſalſum, amarum, egregium deterſivum, quod cum lympha deductum ad ſangvinem excretoria ſeri ſubtilis & crasſioris, glandulas nimirum ſubcutaneas & renales blandè ſtimulat, & ad excretionem ſollicitat, ita diureſin ac diaphoreſin accedente debito regimine frequenter provocant. Solent hæc abſorbentia eſſe polychreſta, & non tantum in morbis chronicis ab acido oriundis, ſed & in acutis, cujuscunque generis inflammationibus, febribus, excretionibus morboſis ad corporis peripheriam operam locant laudatisſimam. Differt autem ab ipſis reliquorum terreorum crasſioris conſiſtentiæ operatio, dum hæc in corpus admiſſa præſertim ſi cum acido occurrente in auſteritatum degenerent, motum fluorum inteſtinum tantum ac lentum efficiunt, quoniam multas graves

craſſas

craſſas, ad motum inteſtinum & progtesſivum ineptas ſangvini communicant particulas, poris fluorum ubivis ſeſe interponentes. Quocirca ubi humores nimis ſunt tenues, rarefacti, expanſi propter nimium motum, nec non ſalibus acribus ſubtilibus ſtipati, uti in multis doloribus, ſpasmis, febribus inflammatoriis cum excretione conjunctis, hæmorrhagiis, diarrhœis accidit, ibi dicta terrea conſtringentia laudatisſimum depromunr effectum. Minus autem proficua ſunt, ubi ſangvis eſt craſſus, denſus, viſcoſus, & prima regio pituita & tenaci materia obſeſſa eſt, viſceraque obſtructa, ſangvinisque ventilatio debilis, tunc enim obſtructiones & infarctus magis adaugent, ſecretiones impediunt, quocirca in febribus quartanis intermittentibus, maximè in principio, menſium vel hæmorrhoidum obſtructione, expulſionibus criticis, & ubi ſangvis vel lympha evacuari ſolet conſveto tempore, nocentisſima ſunt. Quod diximus de terreis, conſtringentibus, illud ipſum quoque optimo jure valet de celebratisſima china chinæ, aliisque v. g. viſco quercino, radice plantaginis, cortice quercino, tincturis adſtringentibus ex hæmathite, marte paratis, aluminoſis, quæ ad paroxyſmos febrium tollendos nonnulli mirifice commendare ſolent; Et faciunt profecto ſuum officium egregie, ſi febres ſunt tertianæ, bilioſæ, magno cum motu conjunctæ, vernales, æſtivæ, ſubjecta ſangvinea, cholerica, præmisſis illis, quæ motu ſangvinem viſcoſum diſſolvunt, & obſtructa viſcera librant, tunc enim & roborando & conſtringendo craſin ſangvinis, & roborando glandularum ſubcutanearum omniumque viſcerum tonum felicisſimè febris reliquias ex corpore ejiciunt & motus febriles conſvetos prohibent ac perfectæ ſanitati homines reſtituunt. Ex adverſo ſi improvidè & intempeſtivè adhibentur, ibi majorem crasſitiem humoribus fœnerando, & obſtructionem firmando, lethales etiam morbos, febrem hecticam, hydropem, producere apta ſunt. Nulla enim remedia majori cautione & circumſpectione opus habent, quam adſtringentia, quorum effectus valde dubius, & contrarius eſt, prout nimirum ipſa ſubjecta differunt, vel humorum varia eſt diſpoſitio.

XVI.

Ex hiſce omnibus adductis ſi benè ponderentur, facillimè intelligimus remedia hactenus recenſita alterantia non aliter operari in corpus

pus

pus noſtrum, quam vel materiam vel ipſum motum afficiendo, adeoque mechanicè, & qnoniam conſervatio corporis in certa materia ſive temperie ſangvinis, certo in motu circulatorio & excretorio verſatur, non poteſt aliter evenire, quin omnium morborum cauſæ ex eodem fundamento ducendæ ac derivandæ ſint, & deinceps conſequi neceſſe eſt, ut omnia remedia quæcunque aliquid contribuunt ad ſanationem, ex eodem fundamento agant & operentur nimirum materiam, variè alterando, diſponendo, & motum nimium vel ſiſtendo, vel deficientem & langventem promovendo ac erigendo. Natura quippe in omnibus ſuis operationibus eſt ſimplicisſima paucis principiis magna & mirabilia machinatur. Et quicunque non medicamentorum effectus ex eodem fundamento deducit, ille quod valdè halluccinetur in ratiocinando firmisſimè perſvaſus ſum. Sed hic ſubſiſtendum eſt & Deo pro conceſſis viribus gratiæ agendæ.